

PIAAC — kartlegging av voksnes ferdigheter

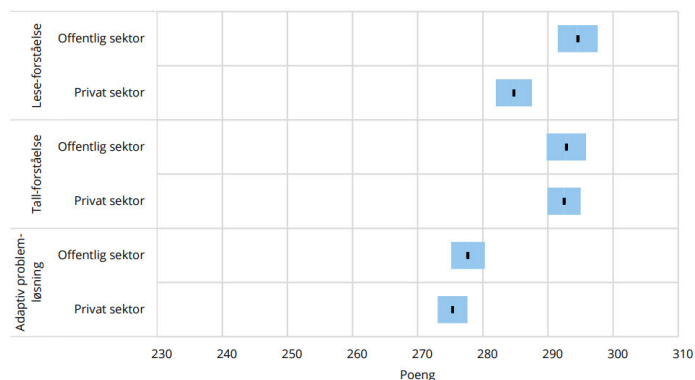
I dette faktaarket blir resultater fra PIAAC 2 presentert (Statistisk sentralbyrå, 2024). PIAAC, *Programme for the International Assessment of Adult Competencies*, kartlegger voksnes ferdigheter i leseforståelse, tallforståelse og adaptiv problemløsning. Gjennomføringen av undersøkelsen i Norge ble påbegynt i 2022 og avsluttet i 2023. PIAAC 2 er en oppfølging av PIAAC som ble gjennomført i 2012. Det norske PIAAC 2-datasettet inneholder data om 4053 respondenter. SSB gjennomførte datainnsamlingen i Norge og oversatte og tilpasset alle spørsmål og oppgaver til norsk. Undersøkelsen organiseres av OECD og finansieres i Norge av Kunnskapsdepartementet. 31 land har deltatt i PIAAC 2.

Hovedfunn

Undersøkelsen viser at voksne i Norge har gode ferdigheter i leseforståelse, tallforståelse og adaptiv problemløsning. Sammen med Finland, Japan, Sverige og Nederland har Norge et av de høyeste gjennomsnittlige ferdighetsnivåene blant voksne på de tre kartlagte områdene. I de fleste land har ferdighetsnivået gått ned de siste årene, mens Norge har hatt et stabilt høyt nivå i leseforståelse og en forbedring i tallforståelse siden 2012.

Undersøkelsen kartlegger forskjeller i ferdighetsnivået mellom ulike grupper i befolkningen i Norge. Disse forskjellene er større i lese- og tallforståelse enn i adaptiv problemløsning. Kvinner har bedre ferdigheter i leseforståelse enn menn, mens menn i gjennomsnitt har bedre ferdigheter i tallforståelse. Ferdighetene varierer også mellom aldersgrupper. Personer i alderen 20–24 år og 25–29 år har det høyeste ferdighetsnivået på alle områdene, mens aldersgruppene 16–19 år og 55–65 år har ferdigheter under gjennomsnittet for voksne i lese- og tallforståelse.

Figur 1: Gjennomsnittlig ferdighetsskår i leseforståelse, tallforståelse og adaptiv problemløsning blant sysselsatte i Norge. Voksne 16–65 år, etter sektor. 2023

Kilde: PIAAC2, Statistisk sentralbyrå. Vedleggstabellen C26. (Fig. 5.9)

Utdanningsnivået har stor betydning. Personer med høyere utdanning har i snitt bedre ferdigheter enn personer med lavere utdanningsnivå. I tillegg viser resultatene store forskjeller mellom innvandrere og den øvrige befolkningen¹. Innvandrere har i gjennomsnitt betydelig lavere ferdigheter enn den øvrige befolkningen på alle kompetanseområdene. Sysselsatte har i gjennomsnitt bedre lese- og tallforståelse enn de som ikke er sysselsatt, men det er også variasjoner i ferdighetene til ulike grupper sysselsatte. For eksempel har ansatte i offentlig sektor bedre leseferdigheter enn de som jobber i privat sektor (se figur 1), og heltidsansatte er bedre i både lese- og tallforståelse enn personer som jobber deltid. Det er også forskjeller mellom ulike yrkesgrupper og næringer, som kan reflektere forskjellige krav til kompetanse og ferdigheter i de ulike yrkesgruppene.

Ferdighetene har utviklet seg ulikt for forskjellige grupper i befolkningen fra 2012 til 2023. Kvinner har forbedret sine leseferdigheter, mens menns leseferdigheter har vært stabile. Kvinner har også forbedret sine tallferdigheter mer enn menn, og kjønnsforskjellene i favør av menn har dermed blitt mindre. Utviklingen har heller ikke vært lik for alle aldersgrupper. Personer i alderen 20–24 år og 50–54 år har bedre leseferdigheter i 2023 enn de hadde i 2012. I tallforståelse har alle aldersgrupper mellom 16 og 29 år forbedret sine ferdigheter, og blant unge voksne har forbedringen i ferdighetene vært mer markert i Norge enn i mange andre land.

Beskrivelse av undersøkelsen

PIAAC 2-undersøkelsen består av to hoveddeler, et spørreskjema og en oppgavedel.

Spørreskjemaet samler inn omfattende informasjon om blant annet respondentens bakgrunn, utdanning, arbeidsmarkedsstatus og bruk av ferdigheter på jobben, men også sosiale og emosjonelle ferdigheter. Dette danner grunnlaget for sammenlikningen mellom de ulike gruppene.

Når spørreskjemaet er fullført, fortsetter respondenten med selve oppgavedelen. Oppgavedelen tester respondentenes ferdigheter i lesing, regning og adaptiv problemløsning. For hvert område beregnes en skår fra 0 til 500, som skal gjenspeile en persons ferdigheter.

Ferdigheter — definisjoner, eksempler og nivåbeskrivelser

Leseforståelse (literacy) er i PIAAC 2 definert som evnen til å få tilgang til, forstå, evaluere og reflektere over informasjon fra skriftlige tekster for å oppnå sine mål, utvikle sin kunnskap og sitt potensial, og delta i samfunnet. Begrepet dekker et bredt spekter

¹ Innvandrere er i rapporten definert som personer som selv har innvandret til Norge, er født i utlandet med to utenlandskfødte foreldre og har fire utenlandskfødte besteforeldre.

av ferdigheter som går fra å kunne dekode skrevne ord og setninger til å forstå, tolke og vurdere komplekse tekster.

Tallforståelse (numeracy) er definert som evnen til å få tilgang til, bruke og resonnere kritisk rundt matematisk innhold, informasjon og ideer representert på ulike måter for å møte de matematiske kravene i ulike situasjoner i voksenlivet. Tallforståelse beskriver evnen til å kunne håndtere en rekke situasjoner som krever matematisk kunnskap, og stiller krav til at man kan håndtere problemer ved å bruke matematisk informasjon.

Adaptiv problemløsning (adaptive problem solving) er evnen til å nå sine mål i en dynamisk situasjon der en løsning ikke umiddelbart er tilgjengelig. Det krever bruk av kognitive og meta-kognitive prosesser for å definere problemet, søke etter informasjon og anvende en løsning i ulike informasjonsmiljøer og kontekster. Å håndtere problemer ved å tilpasse strategier til ulike kontekster og situasjonens behov er en viktig ferdighet, både privat og i arbeidslivet. Adaptiv problemløsning var ikke en del av undersøkelsen i 2012.

Tabell 1: Skala for beregning av de ulike ferdighetsnivåene

Ferdighets-nivå	Leseforståelse	Tallforståelse	Adaptiv problem-løsning
Under nivå 1	175 eller lavere	175 eller lavere	175 eller lavere
Nivå 1	176–225	176–225	176–225
Nivå 2	226–275	226–275	226–275
Nivå 3	276–325	276–325	276–325
Nivå 4	326–375	326–375	326–500
Nivå 5	376–500	376–500	

Resultater

Under presenteres hovedresultater for alle de tre ferdighetene, målt ved både gjennomsnittsskår og nivåfordeling. De norske resultatene blir satt i et internasjonalt perspektiv med sammenlikninger mellom Norge og andre deltakerland.

Leseforståelse

Gjennomsnittsskåren for leseforståelse blant voksne 16–65 år i Norge er 281. Fordelingen av ferdighetsnivåene viser at 15 prosent av befolkningen har svake leseferdigheter, det vil si på nivå 1 eller lavere. Det betyr at de bare kan lese svært enkle tekster. Det vanligste nivået for leseforståelse er nivå 3, hvor 41 prosent av befolkningen befinner seg. Dette nivået innebærer å kunne lese lengre tekster, forstå tekst og retoriske strukturer, og finne fram til informasjon på bakgrunn av enkle, logiske slutninger på flere nivåer. 20 prosent av befolkningen er på de to høyeste nivåene for leseferdigheter, nivåene 4 og 5.

Gjennomsnittet for leseforståelse for alle OECD-land som deltok i PIAAC-undersøkelsen er 260 poeng. Norge har høyere leseferdigheter enn OECD-gjennomsnittet. Ser vi nærmere på de internasjonale resultatene, er det kun Finland og Japan som i gjennomsnitt har bedre leseforståelse i voksenbefolkningen enn Norge.

Det er større forskjeller i ferdighetsnivåene i befolkningen nå enn i 2012, med en uendret andel voksne med svake ferdigheter, men også en større andel med veldig gode leseferdigheter. At ferdighetsnivået har endret seg noe siden 2012, kan ha ulike

årsaker. Andelen innvandrere i befolkningen trekkes fram i rapporten. Ettersom PIAAC 2 måler ferdigheter i språket som testen gjennomføres i, altså norsk, kan det tenkes at en høyere andel innvandrere kan påvirke resultatene. Også det økte utdanningsnivået i befolkningen trekkes fram. I perioden mellom de to undersøkelsene har andelen med universitets- og høyskole-utdanning gått opp, samtidig som andelen med kun grunnskole-utdanning har gått ned åtte prosent (Statistisk sentralbyrå, 2024b).

Tallforståelse

Gjennomsnittlig skår i tallforståelse for voksne i Norge er 285 poeng. Også for tallforståelse er det stor spredning i resultatene. Resultatene viser at 14 prosent av voksenbefolkningen har svak tallforståelse, altså på nivå 1 eller lavere. På dette nivået kan man kun løse enkle matematiske problemer. Det vanligste nivået er nivå 3, hvor i underkant av 40 prosent av befolkningen plasserer seg. På dette ferdighetsnivået kan man forstå matematisk informasjon fremstilt i flere former, og oppgaver kan kreve flere trinn. 22 prosent av befolkningen har svært gode ferdigheter i tallforståelse og er på de to høyeste nivåene, nivåene 4 og 5.

Med 285 poeng er Norge over OECD-gjennomsnittet på 263. Finland, Japan, Sverige og Nederland er sammen med Norge landene som skårer høyest på tallforståelse. Det er de samme landene som også hadde høyest gjennomsnittlig snittsskår for leseforståelse. Mens Norge og Sverige har likt gjennomsnitt for tallforståelse, 285 poeng, er gjennomsnittet på henholdsvis 291 i Japan og 294 i Finland.

Adaptiv problemløsning

Resultatene viser at voksenbefolkningen i Norge har et gjennomsnittsskår på 271 poeng. Spredningen er mindre enn for leseferdigheter og tallforståelse. 15 prosent av voksenbefolkningen har svake ferdigheter i adaptiv problemløsning og er på nivå 1 eller lavere. På dette ferdighetsnivået kan man kun løse enkle problemer med få elementer og lite informasjon i oppgavene. Også her er det mest vanlig med ferdigheter på nivå 3, og for adaptiv problemløsning er det 41 prosent som er på dette ferdighetsnivået. Nivå 3 innebærer at man kan løse problemer i dynamiske omgivelser og kan oppnå flere målsetninger i én og samme oppgave. Det er kun 9 prosent av voksne som har det høyeste ferdighetsnivået i adaptiv problemløsning. Voksne på nivå 4 kan forstå komplekse problemer, i ustrukturerte omgivelser og med mye informasjon. De kan også bruke flere informasjonskilder, bruke løsninger med flere steg for å nå ett eller flere komplekse mål, og tilpasse seg endringer.

For adaptiv problemløsning er gjennomsnittlig ferdighetsskår for alle OECD-land 251 på skalaen fra 0 til 500. Finland, Japan, Sverige og Norge har de høyeste gjennomsnittlige ferdighetene.

Kilder

- OECD: Survey of Adult Skills (PIAAC): www.oecd.org/en/about/programmes/piaac.html
- Statistisk sentralbyrå (2024) Voksnes ferdigheter i leseforståelse, tallforståelse og adaptiv problemløsning. Rapport 44/2024 <https://www.ssb.no/utdanning/utdanningsniva/artikler/voksnes-ferdigheter-i-leseforstaelse-tallforstaelse-og-adaptiv-problemløsning>
- Statistisk sentralbyrå (2024b). Tabell 08921: Utdanningsnivå, etter fylke, alder og kjønn (F) 1980–2023 [Statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/08921>